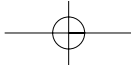


BÄNKEN GÖRS AV TUNGA PLANKOR

# Den har stått sig i 1 000 år

Spännande snickeriarbete förvandlar tunga väl torkade plankor till en snygg och stilren bänk med anor från vikingatiden.



Läs mera på  
[www.gorsahar.com](http://www.gorsahar.com)

Välj • Möbler och  
inredning  
Välj > Rustikt långbord

Gratis för alla prenumeranter!

Med en vikt på  
**över 20 kg** och  
något snedställda ben  
står bänken stadigt  
med sina rötter i en  
svunnen tid. Här är  
den hyvlad, sågad  
och huggen ur en  
planka av lärkträ  
samt limmad och  
lackerad så att den  
kan stå ute – den  
bör dock helst stå  
inomhus.

Det är en spännande uppgift att skapa en bänk av det här slaget av ett par grova plankor med gammalt klassiskt snickeriarbete med rötter i medeltiden. Ja, antagligen använder du kunskaper ända från vikingatiden när du med stämjärnet hugger ut de stora fyrkantiga hålen i träet och sätter ihop bänken med tappar och kilar.

Att du sedan på modernt manér kan välja att förstärka fogarna med lim gör ju inte bänken sämre.

### På sågverket väljer du virke

Virket till bänken hittar du knappast på byggmarknaden bland lister och tryck-impregnerade stolpar.

Du måste ta dig till ett sågverk och gå på jakt i brädstaplarna efter grova plankor. De har ofta legat utomhus så länge att de grånat, men på barken man kan ofta se om en plankor är av ek, furu, lärk, alm eller något annat träslag.

Kanske har sågverket också en fin ny-uppsågad plankor liggande – men låt den hellre ligga. Risken är alltför stor att den slår sig en del då du snickrat din bänk.

Det är både fråga om vad det kostar och vad virket skall användas till när du väljer träslag, men framför allt gäller det om du helst vill ha tung, klassisk ek, gyllene douglasgran eller kanske elegant lärkträ. Om du är tveksam bör du tala med folket på sågverket.

Välj en rejält stor plankor, minst 40 cm bred och 5 cm tjock – 2 tum hette det förr. Träet kan nämligen vrida sig i värmen därhemma. Den hyvlade plankan skall bli omkring 4 centimeter tjock.

En plankor inhandlas vanligen i den längd den fått vid sågverket. Längden på bänken bestämmer du i stort sett själv, och till den bänk vi byggt här med en sits som är 130 cm, har vi använt en plankor på 230 centimeter samt en smalare plankor till sargen.

### Ta god tid på dig

En hyvelbänk eller en stadig arbetsbänk passar bäst för det tunga arbetet – den ohyvlade plankan kan väga upp till 50 kg och den färdiga bänken 20–25 kg.

Börja gärna med att hyvla av plankan lite så att du kan se ådringen i träet, men låt annars virket ligga hemma i en månad eller två så att det kommer till ro i den torra luften inomhus innan du börjar med bänken.

Om du inte får plankan hyvlad på sågverket bör du för en stund glömma vikingarna och använda en elhyvel när plankan skall hyvlas – och arbeta helst utomhus för det bildas berg av spån.

Oroa dig inte för de många fogarna med tappar. De sitter under bänken och små misstag gör ingenting – med lim blir bänken mycket stadig. □



**Bland plankorna** på sågverket bör du ta god tid på dig. Man måste ha fantasi för att kunna föreställa sig det hyvlade träet under den grå ytan efter åren under bar himmel.

## Trä med struktur

Träslaget präglar bänkens utseende och gör den mer eller mindre lämplig att ha stående utomhus.

Vi har byggt bänken av en lärkträplanka som lackats en gång. Här har du lite att gå efter om du har olika träslag att välja mellan.

#### Lärk

Elegant, gulbrun ved med brun, tydlig ådring. Bör lackas, annars kan virket svettas kåda i solvärmen. Pris för virke till bänken: **cirka 1 000 kr.**

#### Douglasgran

Gyllene färg, elegant med tydlig ådring. Kan lackas eller förbli obehandlat. Bra både ute och inne. Pris för två 3 meter långa och 35 centimeter breda plankor: **cirka 900 kr.**

#### Ek

Elegant, tungt, hårt. Kan lackas eller förbli obehandlat ute och inne. Pris för en 50–60 centimeter bred, ofta 4–5 meter lång plankor: **cirka 1 400 kr.**

#### Alm

Elegant ljus gulbrun ved som liknar ljus teak. Bör lackas. Pris för en 30–50 cm bred, 2 meter lång plankor: **cirka 900 kr.**

Så här bygger  
du bänken ... ▶

## Bänken byggs med kraftiga tappar



1

**En elhyvel är ovärderlig** om du själv vill planhyvla plankan. Om bänken ska stå inne måste du först låta virket ligga inomhus i torr luft i en eller två månader – även om du överläter hyvlingen till ett snickeri.



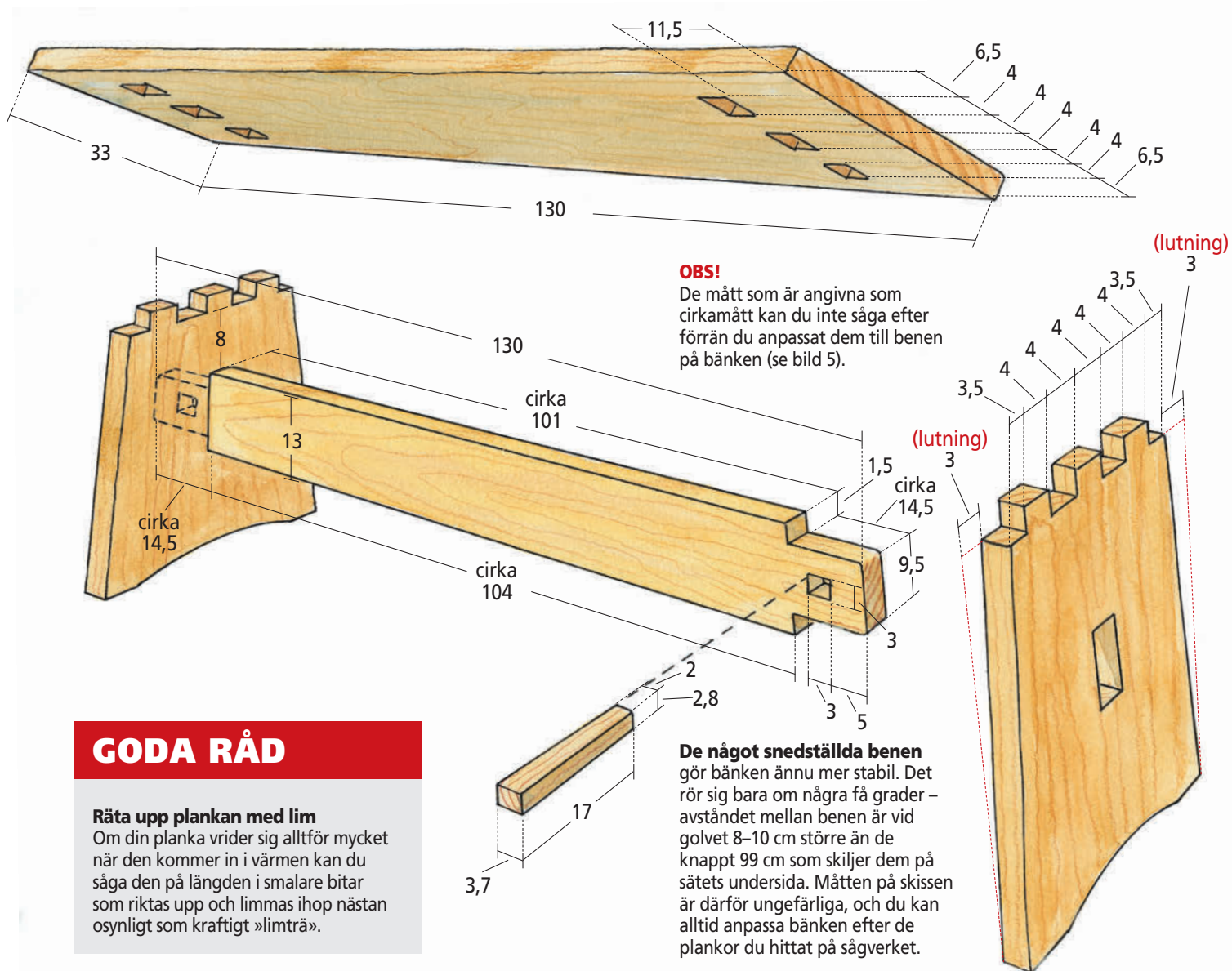
2

Den hyvlade plankan sågas till – vänta med inbuktningarna under benen tills bänken är klar att limmas ihop. **De tre tapparna i benen** sågas och huggs ut med stämjärn från båda sidorna.



3

**De tre hålen på sätets undersida** huggs ut med stämjärn. Hugg vinkelrätt mot ådringen från båda sidorna – den lilla resten i mitten tas bort sist. Hålen ska sluta 8–10 millimeter under sätets ovansida.





4

**De avlånga hålen i benen** för sargen borras ut med ett lite för litet borr och huggs rena med stämjärn. **Tappen i den ena änden av sargen** markeras med hjälp av en smyginkel och sågas till.



5

**Tappen i den andra änden** av sargen markeras inte förrän du med ett par stora skruvtingar spänt ihop bänken med sargen på den ena sidan av benen. Vinkeln kollas med smyginkel innan den andra sargen sågas till.



6

**Hålen för låskilarna i ändarna** på sargen huggs ut. Inbuktningarna under benen sågas ut och kanterna rundas av innan bänken limmas ihop. Förr vad det bara kilarna som höll ihop bänken, men i dag – då det finns lim att tillgå – är kilarna mest till prydnad.

## GODA RÅD

### Kanter med bark kan bevaras

De ohyvlade plankorna har ofta kanter med bark som det kan vara frestande att ha kvar. Man kan mycket väl låta barken sitta kvar, framför allt om bänken skall stå utomhus. Men vår bänk skall stå inne och vara lika fin som på vikingatiden!

## Det här har vi använt

### 38-40 mm tjock plank av lärkträ (måttefter hyvling)

- 1 säte, 33 x 130 cm
- 2 ben à 33 x 45 cm
- 1 sarg, 13 x 130 cm
- 2 kilar à 4 x 17 cm

### Dessutom:

- Trålim eller vattenfast polyuretanlim.

**Pris:** Cirka 1 000 kr.

### Verktyg:

- Elhyvel • Cirkelsåg • Bandslip (elverktygen kan ev. hyras)
- Smyginkel • Såg • Stämjärn • Vanlig handhyvel • Stort borr • Borrmaskin

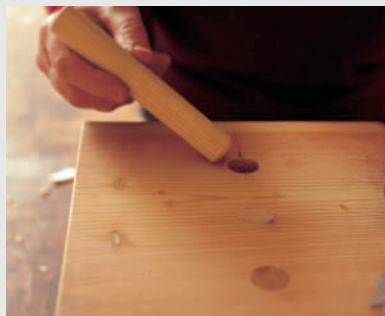
Du kan förstås göra bänken både bredare och längre – eller smalare och kortare. Låt virke, plats och lust råda!

## Två andra typer av fogar

Vår bänk är sammanfogad med osynliga tappar, men du har flera olika typer av fogar att välja mellan.

Vår bänk är sammanfogad med dolda tappar under sätets släta ovansida, men det finns en lång rad andra tekniker du kan välja mellan. Den enklaste metoden är att borra hål genom sätet

och ner i benen för fyra kraftiga träpluggar – det är visserligen snyggt men inte på vikingamanér. Genomgående tappar med kilar är ännu snyggare och dessutom mer historiska!



### Lim och stora träpluggar

Det lättaste sättet att foga ihop sätet och benen är med träpluggar med en diameter på cirka 25 millimeter. Träpluggarna kan sitta dolda – eller gå igenom hela sätet, vilket är det enklaste. Då spänner du fast bänken så som du vill ha den, borrar samtidigt hål genom sätet och ner i benen och fogar ihop med lim och pluggar. När limmet torkat sågar och slipar du av ändarna på pluggarna.



### Genomgående tappar med kilar

Metoden användes redan före limmets tid – kilarna kunde alltid slås ner lite om benen lossnade – men i dag limmas kilarna vanligen fast. Två kraftiga tappar på benen får gå igenom hela sätet och låses fast med kilar från sätets ovansida. I tapparna har man sågat upp smala spår för kilarna, som skall sitta vinkelrätt mot ådringen så att de inte spräcker sätet när de slås in.